

THE *MENĀQIB* OF YAKHSHI FAQİH

By V. L. MÉNAGE

IN a passage found in all manuscripts of 'Āshiqpashazāde's History of the Ottomans, and hence in the two editions 'C' and 'G',¹ the author relates that in 816/1413, when Mehemed I marched against his brother Müsā, he himself—then a lad of about thirteen and evidently accompanying the army—fell ill and was left behind at Geyve (the township where the main road from Ankara to Constantinople crosses the Sakaria). He says (G 75, 3, cf. C 84, 3) :

فَقِيرٌ كَيْوَهَدَه قَلْدَم اُورْخَان بَكُوك اِمامِي اوْغُل يَخْشِي فَقِينُكْ اوْنَدَه خَسْتَه
اُولَم مَنَاقِب الْعَثَافِي تَا يَلْدِرِيم خَانَه كَلْجَه اِمام اوْغُلَنَدَن نَقْل اَدَهَرِين

'I remained behind at Geyve, in the house of Yakhshi Faqih, the son of Orkhān Beg's imām, for I was ill: it is on the authority of the son of the imām that I relate the *menāqib* of the Ottoman House as far as Yıldırım Khān (scil. Bāyezid I, 1389–1402)'.

In almost all the manuscripts, Yakhshi Faqih and his *Menāqib* are mentioned also at another point, in the prologue which begins 'Āpz.'s work. The one manuscript which lacks this mention is that on which C is at this point² based: in it the author says only that when he was questioned about the *tevārikh* and *menāqib* of the Ottoman House he composed a short account 'from what he had learned and heard' (*biliüb ishidügümden*). Instead of these two words, all the other manuscripts have here a longer passage, which gives the impression that it has been interpolated into the smoothly-running text of C,³ for it not only disturbs the syntax but also, as will appear, conveys to the whole prologue a meaning which the author can hardly have intended.

Apart from this, in the manuscripts hitherto known one phrase of this interpolation carries an implication so illogical that it was regarded as a copyist's thoughtless insertion, and hence omitted from the text of G. This difficulty is, however, now eliminated thanks to a minute variant reading found in a

¹ C = *Tevārikh-i Al-i 'Ogmāndan Āshiqpashazāde ta'rīkhi*, ed. 'Ali, Istanbul, 1332/1914; G = *Die altosmanische Chronik des 'Āshiqpashazāde*, ed. F. Giese, Leipzig, 1929.

² The first nine lines of C's prologue (*to qalem dakhī*) depend only on the Vatican MS, for the other MS (Arch. Mus. 478) on which C is based lacks, *inter alia*, the first leaf (see C, introd., p. xviii).

³ C, though extending (to 908/1502) well beyond the terminus of G (890/1485), reproduces features (the prologue among them) which survive from a recension of 'Āpz.'s work still earlier than any extant in MS. P. Wittek's arguments for this (*OLZ*, xxxiv, 8, 1931, cols. 698–707) are by no means refuted by Giese's two rejoinders (*OLZ*, xxxv, 1, 1932, cols. 7–17, and *Die verschiedenen Textrezensionen des 'Āshiqpashazāde bei seinen Nachfolgern und Ausschreibern* (Abh. d. Pr. Ak. d. Wiss., Phil.-hist. Kl., 1936, Nr. 4)).

ESSAYS, XXVI. C., S. 50-54, 1963 (MERRFORD)

ii/1 (1931), 1-21; S. Pines, *Les précurseurs musulmans de la théorie de l'impetus*, in *Archeion*, xxi (1938), 298-306; F. Rosenthal, *Ishāq b. Ḥunayn's Ta'riḥ al-āṭibbā'*, in *Oriens*, vii (1954), 55-80; A. Abel, *La légende de Jean Philopon chez les arabes*, in *Correspondance d'Orient*, x (*Acta Orientalia Belgica*) (1963-4), 251-80; J. Kraemer, *A lost passage from Philoponus' contra Aristotelem in Arabic translation*, in *JASOS*, lxxxv (1965), 318-27; M. Mahdi, *Alfarabi against Philoponus*, in *JNES*, xxvi (1967), 233-60; H. Davidson, *John Philoponus as a source of medieval Islamic and Jewish proofs of creation*, in *JASOS*, lxxxix (1969), 357-91; Mahdi, *The Arabic text of Alfarabi's Against John the Grammarian*, in S. Hanna (ed.), *Medieval and middle eastern studies in honor of Aziz Suryal Atiya*, Leiden 1972, 268-84; Pines, *An Arabic summary of a lost work of John Philoponus*, in *IOS*, ii (1972), 320-52; Davidson, *The principle that a finite body can contain only a finite power*, in S. Stein and R. Loewe (eds.), *Studies in Jewish religious and intellectual history presented to Alexander Altmann*, Alabama 1979, 75-92; G. Troupeau, *Un épitomé arabe du De contingentia mundi de Jean Philopon*, in E. Lucchesi and H. Saffrey (eds.), *Mémorial A.-J. Festugière. Antiquité païenne et chrétienne*, Geneva 1984, 77-88; D. Gutas, *Philoponus and Avicenna on the separability of the intellect: a case of orthodox Christian-Muslim agreement*, in *Greek Orthodox Theological Review*, xxxi (1986), 121-9; F. Zimmermann, *Philoponus' impetus theory in the Arabic tradition*, in Sorabji, *Philoponus*, 121-9; E. Giannakis, *Philoponus in the Arabic tradition of Aristotle's Physics*, unpubl. doct. diss., Oxford 1992; P. Lettinck, *Aristotle's Physics and its reception in the Arabic world*, Leiden 1994; idem, *Philoponus: on Aristotle, Physics 5-8*, London 1994; A. Hasnavi, *Alexandre d'Aphrodise vs Jean Philopon. Notes sur quelques traités d'Alexandre "perdus" en Grèque, conservés en arabe*, in *Arabic Sciences and Philosophy*, iv/1 (1994), 53-109.

(R. WISNOVSKY)

YAKAN, 'ADLĪ, Egyptian politician (b. Cairo 1864, d. Paris 1933). His father, Khalil b. Ibrāhīm Yakan, was a grandson of Muhammed 'Alī's sister. The child of a wealthy landed family and educated in part in European and Ottoman schools, 'Adlī was a member of the Turko-Egyptian aristocracy that had emerged in 19th-century Egypt.

He was a leading figure in Egyptian politics from World War I to the early 1930s. He served as Minister of Education in the Cabinets of Husayn Rushdī during the War. In late 1918-early 1919 he engaged, along with Rushdī, in an unsuccessful attempt to form a delegation to go to London to negotiate Egypt's post-war status. As Foreign Minister in 1920, he did proceed to London to discuss the Egyptian question with Lord Milner. Appointed Prime Minister for the first time in March 1921, 'Adlī again went to London to re-negotiate Egypt's status with Lord Curzon. Excluded from the negotiations and suspicious of 'Adlī's more accommodating position, Sa'd Zaghlūl [q.v.] and the Wafd denounced the 'Adlī-Curzon negotiations. Faced with Wafdist opposition, the 'Adlī ministry resigned in December 1921 without concluding an agreement.

'Adlī was a founding member of the Liberal Constitutional Party in October 1922, serving as the party's president until 1924. He again became Premier in June 1926, in a coalition government with the Wafd. Criticism of his moderate policies by the Wafdist parliamentary majority led to his ministry's resignation in April 1927. In October-December 1929 he led a caretaker ministry charged with supervising parliamentary elections. President of the Senate in 1930, he resigned the post in October 1930 in protest against Ismā'il Siyūkī's abrogation of the Constitution of 1923. Aristo-

catic and aloof but a man of personal dignity and integrity, 'Adlī ended his political career as a respected elder statesman, dying in 1933.

Bibliography: Zirikli, *Al-'ālām*, v, 6; 'Abd al-Rahmān al-Rāfi'i, *Thawrat sanat 1919*, 2 vols. Cairo 1955; idem, *Fī a'kāb al-thawra al-Misriyya*, 3 vols. Cairo 1959; Afaf Lutfi al-Sayyid Marsot, *Egypt's liberal experiment, 1922-1936*, Berkeley, etc. 1977; Marius Deeb, *Party politics in Egypt*, London 1979.

(J. JANKOWSKI)

YAKAN, MUHAMMAD WALĪ AL-DİN, Ottoman-Egyptian liberal spokesman and neoclassicist poet (1873-1921). The son of Ḥasan Sirrī and the grandson of Ibrāhīm Paşa Yakan, a cousin of Muhammed 'Alī, Walī al-Din Yakan was born in Istanbul on 2 March 1873. He was brought to Egypt by his family as a child. Orphaned at six, Walī al-Din was raised by his uncle 'Alī Haydar, a high official of the Khedivial establishment, and attended the Princes' School (*Madrasat al-Andjāl*) where children of the dynasty were educated. After graduating, Walī al-Din worked briefly in the Public Prosecutor's Office and for Khedive 'Abbās Hilmi II [q.v.]. After a visit to Istanbul in 1895, he became a vehement critic of the Ottoman régime of 'Abd al-Hamīd II [q.v.]. His short-lived periodical *al-I'timād* was eventually banned by the Ottoman government. Returning to Istanbul, Walī al-Din worked in the Customs Service and was eventually made a member of the Supreme Council for Public Instruction. Continued criticism of the Hamīdian régime led to his banishment to Sīwās from 1902 until the Young Turk Revolution in 1908. Walī al-Din returned to Egypt shortly after the Young Turk Revolution. He worked in the Justice Ministry until 1914, when Sultan Husayn Kāmil [q.v.] made him his Arabic Secretary. Afflicted with asthma, in 1919 Walī al-Din retired to Helwan in 1919, and died there on 6 March 1921.

Walī al-Din Yakan is best known as a neoclassicist Arabic poet and a champion of liberalism and toleration within the late Ottoman empire. His autobiographical *al-Ma'lūm wa 'l-madžhūl* (1909, 1911) was largely an exposé of Hamīdian despotism. Although originally a supporter of the Young Turk movement, his other pre-World War I works *al-Sahā'if al-sūd* (1910) and *al-Tadārīb* (1913) contained criticisms of the ethnic inclinations of the Unionist régime which succeeded 'Abd al-Hamīd II. More an Ottoman patriot than an Egyptian nationalist, Walī al-Din also took a relatively sympathetic view of the British occupation and the British impact upon Egypt. He once described himself as a liberal Ottoman who had become a literary Arab.

Bibliography: Walī al-Din Yakan's *Dīwān* was published posthumously, Cairo 1924. Two biographies are Sāmī al-Kayyālī, *Walī al-Din Yakan*, Cairo 1960, and 'Alā' al-Din Wahid, *Āshik al-hurriya, Walī al-Din Yakan*, Cairo 1987. Evaluations of his place within modern Egyptian literature may be found in Mounah A. Khouri, *Poetry and the making of modern Egypt, 1882-1922*, Leiden 1971, 111-13, and J. Brugman, *An introduction to the history of modern Arabic literature in Egypt*, Leiden 1984, 54-6. Brief biographical sketches are available in Khayr al-Din al-Zirikli, *al-A'lām*, 5Beirut 1980, viii, 118, and A. Goldschmidt, Jr., *Biographical dictionary of modern Egypt*, Boulder 2000, 229-30.

(J. JANKOWSKI)

YAKHSHI FAKĪH, Ottoman historian, d. after 816/1413.

Yakhshi Fakih is the earliest known compiler of *mənākib* [see *MANĀKIB*] or exemplary tales of the Ottoman

Mustafa Suphi'nin Resmî Hâl Tercümesi

Mustafa Suphi Bey Erzurum vilâyeti mektupçusu Mevlevîzade Seadetî Ali Rıza Efendi'nin mahdumudur.

1299 senesi Şabanının yirmilişinde -23 Temmuz 298-Trabzon vilâyetinde Giresun kasabasının tevelli'de eylediği nüfus tezkere-i Osmaniyesinde muharrerdir. Mukaddemâti ulûmu Kudüs ve Şam-ı Şerîl'e gôrdükten sonra Erzurum vilâyeti mekteb-i idâdi-i mülkînsinde mûrettep dersleri bl'-î-kmel Âfîyâtâlâ derecede bir küt'a mülâzemet rûsu ahz eylemi ve el-haletihazîhi Mekteb-i Hukuk-u Şâhane'ye devam etmeyece bulunumuştur. Arabî ve Türkçe ve Fransızca tekellüm ve kitabey'e Fârişîye âsîna bulunduğu tercüme-i hâl varakasında mestdur.

1318 senesi Zilkadesinin yirmilişinde -20 Kânun-ı Sânî 316-Bâbiâl Evrak Odasına çerağ buyurularak 319 senesi Zilkadesinin yirmilişinde -29 Kânun-ı Sânî 317-bîl-mâsaş Sûrâ-yi Devlet Mülkiye Dairesi hûlefâlısına naki ve sene-i mezkûre Zihâccesinin ondokuzunda -16 Mart 318-ikinci Sûrâ-yi Devlet Mülkiye Dairesi başmuavinîğinden yazılan mülâhazada mûmailehîn îkdam tasdîk kilinmiştir.

Nüfus-tezkere-i Osmaniyesiyle Erzurum Mekteb-i İdadî-i Mülkişîn 18 Temmuz 316 tarihî mülâzemet rûsu şubecə aynen görüüp lade kilinmiş ve Mekteb-i Hukuk-u Şâhane'nin üçüncü sınıf talebesinden olduğu mekteb-i mezâkûr mührüyle tercüme-i hâline verilen şerhîn anlaşılarak Bâbiâl Evrak Odasına mülâzemeten devamına dair 28 Nisan 318 tarihî tasdîknâmesi tercüme-i hâline râbî olunmuştur. Ft 22 Zilkade sene 1322 ve fi Kânun-ı Sânî sene 1320.

Mûmailehîn maaşı binçüzyîrî sene Zilkadesi'nin ikisinde -fi 18 Kânun-ı Sânî sene 1318- 60 kuruşa ve 321 senesi Şaban'ın yirmidördünden -fi 1 Teşrin-ı Sânî sene 319-110 kuruşa ibââg ve sene-i mezkûre Zihâccesi gurusinde rûbe-i sâlise tevcih ve ikinci sınıf muavîlinîye terfi edildiği. Sûrâ-yi Devlet Sicill-i Ahvâl Şubesinin fi 2 Eylül sene 321 tarihî müzekkeresine melfûf ol-bâbâtakî vukuat pusulasına gösterilmiştir.

Mûmailehîn vazife-i memuriyetini mukdimâne ifa etmeyece olmasından nâsi: 1322 senesi Şaban'ın gurusinde terfiye rûbe-i sâlise sınıfı tevcih buyurulduğu komisyonca bâde'l-mütlâka lade edilen rûs-u hûmayunda gösterilmiştir. Ft 27 Zihâcce sene 323 -fi 8 Şubat sene 322.

Mûmailehîn şehr-i mezâkûr gurusinde -29 Eylül sene 320-bîrinci sınıf muavîlinîye terfi ettirilip maaşı 1324 senesi Saferîn yirmibesinde -6 Nisan sene 322-140 kuruşa ibââg olarak sene-i mezkûre Rebiû'l-âhîrinin ikisinde -13 Mayıs sene 322- Mekteb-i Hukuk-u Şâhane'den âlâ derecede şahadetnâme ahz eylediği ve mezâkûr şahadetnâme şubecə görülerek lade kilindiği şube-i mezâkûrenin 20 Şubat sene 322 tarihî vukuat pusulasında bildirilmiştir.

Mûmailehîn 1325 senesi Rebiû'l-âhîrinin gurusinde -1 Mayıs sene 323- İstifaen infîkâk eylediği şubenin fi 2 Haziran sene 323 tarihî vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Mûmailehîn Paris Ulûm-ı Siyasiye Mektebinde ikmâl-i tahsil ile diploma ahzîna kesb-i İstîhâk eylemiş olduğu yine mekteb-i mezâkûr müdürüyetinden almış olduğu 30 Haziran sene 1910 tarihî varaka ânînen görüüp lade edilmiştir.

Mûmailehîn 3 Kânun-ı Evel sene 327 tarihînde 400 kuruş maaşla Dersaadet Ticaret Mektebi Maâumat-ı Ticâriye muallimîğine tayin edildiği Maârif Sicill-i Ahvâl Müdâriyetinin 7 Kânun-ı Evel sene 327 tarihî müzekkeresinde gösterilmiştir.

BBA - Sicill-i Ahvâl Defteri, No.111, s.239

Ali Rıza Beyin Resmî Hâl Tercümesi

Ali Rıza Efendi Hoca Şûkrî Efendi'nin oğludur.

1277 senesi Rebiû'l-evvelîn onikisinde Giresun'da tevelli'de etmiştir.

Mekâtib-i İbtidaiye ve rüştîyede bl'-tahsil şahadetnâme almış ise de zâyi olmuştur. Türkçe okur, yazar.

97 senesi Zihâccesinin yirmibesinde yirmi yaşında olduğu hâlse Giresun Rûsum-ı Silte İdaresine mülâzemetle 98 senesi şehr-i Ramazan-ı serifînin üçünde 200 kuruş maaşla mubâssırılığına alıp ve 301 senesi şehr-i Saferî-ı hayrîn dördünden yine maaşla mezâkûr mubâssırılık vazifesi inzâmîyyâtî kâtib-i sânlîğine naki olunup Rejî İdaresinin bîdayet-i teşâkkûlünde istîghâya çıkarılarak 301 senesi Cemâziye'l-âhîresinin onyedisinde 250 kuruş maaşla memuriyet-i sâbıkasına ricat etmiş ve ahiren 400 kuruş maaşla Tirebolu memurluluğuna tâhîv ettirilmiş ise de adem-i kabûlünden nâsi açığa çıkmıştır. 302 senesi Zilkadesinin ikisinde 200 kuruş maaşla namının ahirene tâhîv ettili Giresun Dûyun-ı Umumiye Müdâriyeti maa-mubâssır kâtib-i sânlîğine def'a-i sâlise tâyin olunup 304 senesi şehr-i Muhamremâ'î-hareminin ondördünden bl'-istîfa-i infîsâ etmiş 306 senesi Cemâziye'l-evvelîn onbeşinde yine maaşla mezâkûr kâtib-i mezbûreye girmişi ve 307 senesi şehr-i Ramazan-ı serifînin ondördünden itibaren 250 kuruş aylıkla İbdâl Dûyun-ı Umumiye memurluluğuna naklolanmıştır.

Trabzon Dûyun-ı Umumiye Nezaretiyle idare-i merkeziye müdâriyet-i umumîyesinden yazılın mülâhazalarda hûsn-ü hâliyle ehliyet ve liyâkatî tasdîk kilinmiştir.

Mezâkûr kâtib-i sânlîkten beraat-i zîmmetine dair fi 29-Teşrin-ı sânî sene 305 tarihî şahadetnâmenin nezaret-i mûmailehîdan müsaddak sureti tercüme-i hâl varakasına merbütür. Ft 7 Şaban sene 312 ve fi 21 Kânun-ı sânî sene 310.

BBA - Sicill-i Ahvâl Defteri, No.57, s.73

"Yahşı Fakih"

Yahşı Fakih

HALİL ERDOĞAN CENGİZ

15. yüzyıl başlarında Yahşı Fakih tarafından yazılan, kuruluş döneminin ilk Osmanlı Tarihi kayıptır. Bu makalede, daha sonraki adı bilinmeyen tarihçilerin yapıtlarından birinin Yahşı'nın eserine en yakın metin olduğu, yani onun yazdıklarından en çok yararlandığı çeşitli kanıtlarla tartışılmıyor.

zîkr itmeklik vacibdir. Zira kim, imdi ma'lum ola kim Tevarih-i Âl-i 'Osman hiç kimse, munfasıl ve muhtasar dîme-miştir. 'Ale'l-husus asıl kissa Âl-i 'Osman kissasıdır.'

Tarihçi, edebiyatçı ve araştırmacıların bugüne kadar ortaya koyabildikleri bilgiler göre, şimdilik: "Benden önce hiç kimse munfasıl ve muhtasar bir Tevarih-i Âl-i 'Osman yazmamıştır" diyebilecek tek kişi sadece Yahşı Fakih olmaktadır. Ancak sadece bu sözlerle bâkarak eserin Yahşı Fakih'e ait olduğunu kabul edebilmek de yeten derecede inandırıcı olmaktan uzaktır. Bu yüzden Aşık Paşa-zade'nin Yahşı Fakih hakkında söylediklerini incelenmesi ve bunlardan çıkarılabilecek bilgilerin "Yahşı Fakih'e aittir" denilebilecek eserle bağıdaştırılabilmesi şarttır.

Aşık Paşa-zade, Yahşı Fakih ve eseri hakkında şunları yazmaktadır:

1. Aşiki bu menâkıb yazmagina
İmam-i Orhan-oglu'ndan
konmuşdur

(Tevarih-i Âl-i Osman. Atsız yayımı s.106)

2. "Fakir dahi cevap verdüm ki Orhan Gazi'nün imamı İshak Fakî oğlu Yahşı Fakî'da kim ol Sultan Bayezid Han'a gelince bu menâkıbı ol Yahşı Fakî'da yazılmış bulduğum ki Yahşı Fakî, Orhan Gazi'nün imamı oğlu idi. Fakir dahi bilüp iştâdagından ba'zı hallarından ve mahallerinden ihtisar edüp kâlem diline virdüm..."

(Age, s.91)

3. "Fakir Geyve'de kaldıum. Orhan Beg'in imamı oğlu Yahşı Fakî'nun evin-

39 • 295

Niyazi Terfik

15. Asır Tarıkətləri

ve

Eserləri

28 EYLÜL 1996

Türkşəhət Mədəniyyəti T. 43

Yahsi Fakih

Ahmet Siyan Çelebi

Dursun Bay

Fethullah Alişirname Çelebi

Ahmedî Tacaddîlin İbrahim b. Nizâr

Kâfirî

Fâmidâlin Karavansarayı

Yazılıcığlı Atâ

Bayatişayh Mehmet Fîrûzî

Tevârikh-i 151-i Osmantâr

Uzun Fîrûzî

Sarıca Kemal

Mahmud b. Mehmed b. Dildâci Sîrînî

Sükrüllâh (Anasigâle)

Şebâb Hayrettin Çelebi

Oruç b. Atil

Süjî Çelebi

Karavansarayı Mehmed Pâshâ

Zâfiyyetî Mehmed Ef.

Enverî

Bâlik Aşagıçele

Nârifî Mehmed Efendi

-Aşikpaşa
-Yahsi Fakih

TURCICA, XXVII, 1995 PARIS.

Elizabeth A. ZACHARIADOU 45-90

Université de Crète

HISTOIRES ET LÉGENDES DES PREMIERS OTTOMANS

Le texte qui suit reprend essentiellement l'introduction et le commentaire qui accompagnaient ma traduction grecque de la plus ancienne partie de la chronique d'Ashikpaşazade, laquelle, au dire de ce même auteur, reprend la chronique de Yakhshi Fakih¹. J'ai naturellement tenu compte des publications parues depuis et, par endroits, j'ai modifié mon point de vue. Je remercie la rédaction de *Turcica* de me donner l'occasion de présenter ce travail dans une langue plus accessible aux turcologues.

I. ABRÉVIATIONS

17 MART 1996

ASDRACHA, Rhodopes: CATHERINE ASDRACHA, *La région des Rhodopes aux XIIIe et XIVe siècles, Étude de Géographie Historique*, Beihefte der Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbücher 49, Athènes 1976.

BARKAN-MERİÇLİ: Ö.L. BARKAN - E. MERİÇLİ, *Hüdavendigâr Lîvâsi Tâhir Defterleri I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988.

BARTHOLD, Histoire des Turcs: W. BARTHOLD, *Histoire des Turcs de l'Asie Centrale, Initiation à l'Islam* 3, Paris 1945.

BEldiceanu-STEINHERR, Recherches: IRENE BEldiceanu-STEINHERR, *Recherches sur les actes des règnes des sultans Osman, Orkhan et Murad I*, Societas Academica Dacoromana, Acta Historica VII, Munich 1967.

BOGDAN: J. BOGDAN, Ein Beitrag zur bulgar. und serb. Geschichtsschreibung, *Archiv für Slavische Philologie*, 13 (1891) 526-535.

BSOAS: *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*.

¹ E.A. ZACHARIADOU, Ιστορία και θρύλοι των Παλαιών Σουλτάνων (1300-1400), Athènes 1991.